

ELS PRONOMS FEBLES ADVERBIALS, PRONOMS CAPRITXOSOS?

Gemma Rigau

Universitat Pompeu Fabra

10 d'octubre de 2017

De quins casos parlarem?

- (1) a. El professor s'*hi* ha enemistat
b. *El professor s'ha enemistat
c. Els professors s'han enemistat

- (2) a. Acaben d'entrar-*hi*
b. Acaben d'entrar

- (3) a. *N'*heu preguntat el preu?
b. Heu preguntat el preu?

El cas dels predicats simètrics

Predicats simètrics

- (1) a. El professor s'*hi* ha enemistat
b. *El professor s'ha enemistat
c. Els professors s'han enemistat

Predicats simètrics

Predicats simètrics pronominals:

adir-se, ajuntar-se, avenir-se, barallar-se, casar-se, divorciar-se, enemistar-se, fer-se, relacionar-se, etc.

Predicats simètrics no pronominals:

concordar, congeniar, coexistir, cohabitar, coincidir, conviure, harmonitzar, etc.

Predicats simètrics

- (4) a. La directora no s'avé amb l'informàtic
b. La directora no s'avé amb els informàtics
- (5) a. La directora no s'*hi* avé (*hi*: valor comitatiu)
b. *La directora no s'avé
- (6) a. La directora i l'informàtic no s'avenen
b. Els informàtics no s'avenen
- (7) Els informàtics no s'*hi* avenen [$\neq$ (6b)]

Predicats simètrics

- (8)
- a. Aquesta brusa no s'adiu gaire amb la faldilla vermella
 - b. Aquesta brusa no s'*hi* adiu gaire
 - c. *Aquesta brusa no s'adiu gaire
 - d. Aquesta brusa i la faldilla vermella no s'adiuen gaire
 - e. Aquesta brusa i la faldilla vermella no s'*hi* adiu gaire

Predicats simètrics

Els predicats simètrics prediquen d'una pluralitat d'entitats de manera holística, és a dir, globalment, com un tot, i no pas distributivament.

El que aquests predicats prediquen s'aplica a tot el grup i no pas a cada un dels elements que formen el grup.

Predicats simètrics

- (9)
- a. En Pere i la Maria conviuen
 - b. En Pere i la Maria viatgen sovint
 - c. En Pere i la Maria porten ulleres
- (10)
- a. *En Pere conviu i la Maria conviu
 - b. *En Pere i la Maria conviuen junts
 - c. En Pere viatja sovint i la Maria també viatja sovint
 - d. En Pere i la Maria viatgen sovint {junts / per separat}
 - e. En Pere i la Maria porten ulleres {*junts / *per separat}
 - f. En Pere porta ulleres i la Maria també porta ulleres

Predicats simètrics

- (9) a. En Pere i la Maria conviuen
b. En Pere i la Maria viatgen sovint
c. En Pere i la Maria porten ulleres

- (11) a. En Pere *hi* conviu (hi= amb la Maria)
b. En Pere (*hi*) viatja sovint (hi= amb la Maria)
c. *En Pere *hi* porta ulleres (hi= amb la Maria)

Predicats simètrics

- (12) a. L'Angelina i en Brad van lligar, es van ajuntar, es van casar, s'han barallat, s'han separat i ara sembla que es divorciaran.
- b. L'Angelina *hi* va lligar, s'*hi* va ajuntar, s'*hi* va casar, s'*hi* ha barallat, se *n*'ha separat i ara sembla que se'n divorciarà.

(*hi* = amb en Brad; *en* = d'en Brad)

Predicats simètrics

- (13) a. L'Angelina va lligar, es va ajuntar, es va casar, s'ha separat i ara sembla que es divorciarà.
- b. *L'Angelina va conviure
- c. L'Angelina va conviure amb algú
- d. ?L'Angelina es va casar amb algú
- e. ?L'Angelina es divorciarà d'algú
- f. L'Angelina es divorciarà d'algú amb qui no s'avé

Predicats simètrics

No és que els pronoms febles *hi* o *en* siguin inestables, optatius o capritxosos, que puguin ser presents a les frases amb *lligar* o *casar-se* o no ser-hi. Es tracta d'una qüestió semàntica, més ben dit, lexicosemàntica. Els verbs com *lligar*, *casar-se* o *divorciar-se* permeten inferir l'existència de més d'un participant de l'acció expressada pel verb i, per tant, pot quedar sobreentès. Els verbs com *conviure*, en canvi, no ho permeten.

El cas dels predicats de moviment direccional

Predicats de moviment direccional

- (14) a. Arribareu a París a la matinada
b. *Hi* arribareu a la matinada
c. No he entrat mai a la Cova Tallada
d. No *hi* he entrat mai
e. De jovenets pujaven a Rocacorba amb bicicleta
f. De jovenets *hi* pujaven amb bicicleta
g. Es va acostar a la seva mare
h. S'*hi* va acostar

Predicats de moviment direccional

Amb els predicats de moviment, la presència del pronom feble *hi* no és necessària, i a vegades ni tan sols és possible si el lloc de destinació és un lloc amb valor díctic, és a dir, si s'identifica amb el lloc on és (era o serà) almenys un dels participants en l'acte de parla (és a dir, l'emissor o el receptor o bé tots dos).

Predicats de moviment direccional

La dixi de lloc no és homogènia en els parlars catalans. Hi ha parlars del català amb *un sistema de dixi de lloc binari* (*aquí* i *allà* [o *allí*]) i hi ha parlars amb *un sistema de dixi de lloc ternari* (*ací*, *aquí* [o *ahí*] i *allà* [o *allí*]). I això té repercussió en l'ús dels predicats de moviment direccional.

Predicats de moviment direccional

- (15) a. Arribaràs tard avui també? [La mare al fill abans de sortir de casa]
- b. Entreu, entreu. Soc a la cuina. [Desplaçament al lloc de l'emissor]
- c. L'he cridat des del capdamunt de l'escala. Quan ha pujat ja he vist que no es trobava bé. [Desplaçament al lloc de l'emissor]
- d. Des d'aquí no et sento gaire bé. M'acostaré més. [Desplaçament al lloc del receptor]

Predicats de moviment direccional

(16) a. Passarem per davant del Museu Miró, però no *hi* entrarem.

b. Au, entreu!

[Si jo soc a dins del museu i veig que encara sou a fora, us diré:
“Au, entreu!” i no pas “Au, entreu-hi!”]

Predicats de moviment direccional

- *anar* i *venir*

En els parlars amb dixer binària de lloc (*aquí* / *allà* [o *allí*]) el verb ***anar*** s'emptra quan el desplaçament es fa cap a un lloc que no és ni el de l'emissor ni el del receptor. La mínima expressió del complement de destinació és el pronom *hi*.

Predicats de moviment direccional

- (17) a. –Volem anar a Viena. –Nosaltres *hi* vam anar fa dos anys.
- b. Vols que vagi a la farmàcia? *Hi* aniré ara mateix, si vols.
- c. Si voleu visitar la Maria, aneu-*hi* a primera hora de la tarda.

Predicats de moviment direccional

- *anar* i *venir*

Si el desplaçament es fa cap al lloc de l'emissor, del receptor o de tots dos, el verb utilitzat és ***venir*** i aleshores no hi ha lloc per al pronom *hi*.

Predicats de moviment direccional

(18) a. Quan puc tornar a venir al teu despatx per demanar-te consell?

[Pregunta d'un estudiant a un professor, tant si són al despatx o en una altra banda com si ho pregunta per correu electrònic]

b. – Vine. – Ja vinc, dona.

c. Cada any per la festa del barri venen els mateixos grups musicals.

[Siguem on siguem, si ens referim al lloc habitual de l'emissor o el receptor]

Predicats de moviment direccional

(19) Si alguna vegada passeu per l'Ajuntament de Porqueres, entreu i pregunteu per mi. M'agradarà ensenyar-vos l'edifici.

[Dit per algú que treballa a l'Ajuntament de Porqueres]

(20) Aquest indret és sagrat: segons la tradició, hi va venir/arribar la Mare de Déu en persona.

Predicats de moviment direccional

arribar: • “Venir a trobar-se en un indret per moció progressiva”
• “Poder tocar una cosa relativament allunyada. Atènyer un objectiu”

(21) –No hi acabo d’arribar (aquí on ets tu). –No hi arribes?

[Situació: un bomber dalt de l’escala telescòpica amb la intenció de salvar una persona que és al balcó d’una casa que es crema]

Predicats de moviment direccional

Hi ha verbs de moviment que han de prescindir de representar pel pronom *hi* el seu complement locatiu direccional si aquest presenta determinades propietats díctiques, que al cap i a la fi són propietats pragmàtiques.

El pronom *en* i la representació anafòrica del complement del nom

La representació del complement del nom

- (22) a. Hem anat a veure la fàbrica, però només *n'*hem pogut visitar un nau (*en* = de la fàbrica)
- b. Abans de prendre el medicament, llegiu-*ne* les instruccions (*en*=del medicament)
- c. *N'*ha caigut una gàrgola, de l'edifici (*en* =de l'edifici)
- d. Del plàtan, ja només *en* queda la pela (*en* =del plàtan)

La representació del complement del nom

(23) “Ja tenim molta informació sobre el personatge

... però encara no sabem el *seu* nom”

... però encara no *en* sabem el nom”

... però encara no *li* sabem el nom”

... però encara no sabem el nom Ø”

La representació del complement del nom

(24) Entreu en aquesta sala. Si la trobeu freda, en podeu tancar les finestres

(Fabra, 1918/1933, § 43. IV)

La representació del complement del nom

- (25) a. [Parlant de l'avi] Sempre ens *en* quedarà el record
Sempre ens quedarà el *seu* record
Sempre ens quedarà el record Ø
- b. [Parlant dels dies passats a París] Sempre ens *en* quedarà el record
Sempre ens quedarà el record Ø
- c. Vam anar a la catedral i *en* vam fotografiar els vitralls
Vam anar a la catedral i vam fotografiar els vitralls Ø
- d. *Li* veig la cara
**En* veig la cara

Conclusió

Hem presentat **tres tipus de construccions** en què els pronoms adverbials semblava que actuaven capritxosament.

1. Pel que fa als predicats simètrics, hi ha **raons lexicosemàntiques** que justifiquen l'absència del pronom comitatiu (o de separació).

2. Pel que fa als predicats de moviment, **la raó de la absència el pronom locatiu és de tipus pragmàtic** (de caràcter díctic)

3. El tercer cas és diferent: aquí **el pronom *en* està en una situació de feblesa, de feblesa no pas aparent sinó real**. Els parlants actualment prefereixen altres vies d'expressió.

Referències bibliogràfiques

- Fabra, P. (1918), *Gramàtica catalana*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. [Edició 7^a de 1933]
- Fabra, P. (1956), *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide.
- Higginbotham, J. (1981), “Reciprocal Interpretation”, *Journal of Linguistics Research*, 1, 97-117.
- Institut d'Estudis Catalans (2016), *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans
- Jané, A. (1998), “La representació pronominal del complement del nom”, *Llengua Nacional*, 24, 17-25.
- Jané, A. (2000), “Sobre el complement del nom”, *Llengua Nacional*, 33, 19-25.
- Jané A. (2001), “Més sobre el complement del nom”, *Llengua Nacional*, 34, 11-13.
- Nogué, N. (2014), “¿Anem o venim, Gemma?” <http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2014/01/anem-o-venim-gemma.html>
- Rigau, G. (1976), “Anem o venim?”, *Els Marges*, 8, 33-53.
- Rigau, G. (2002), “Els complements adjunts” dins Solà, J. et al. (eds.) (2002) *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona, Empúries.
- Solà, J. (1973), *Estudis de sintaxi catalana/2*. Barcelona, Edicions 62.
- Solà, J. (1994), *Sintaxi normativa: Estat de la qüestió*. Barcelona, Empúries.
- Todolí, J. (2002), “Els pronoms”, dins Solà, J. et al. (eds.) (2002) *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona, Empúries.